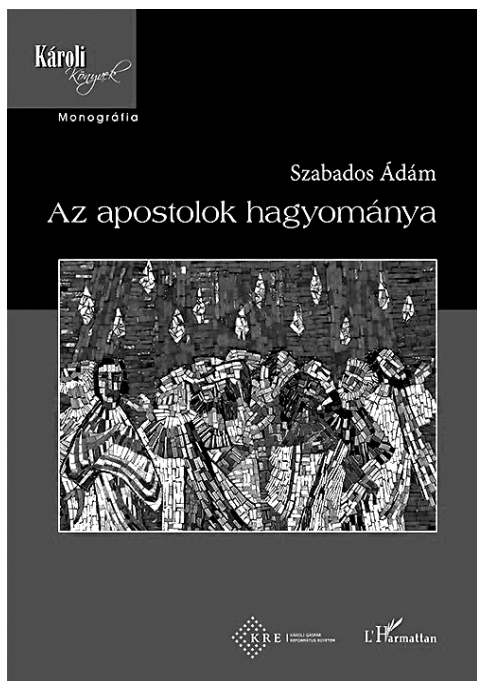

Bibliopolium

Szabados Ádám: *Az apostolok hagyománya.*

Károli könyvek – Monográfia. Károli Gáspár Református Egyetem –
L'Harmattan, Budapest 2020. ISBN 978-963-414-658-2, 350 old.

Akit nem riasztott el ezen írás címe, az érdeklődve fogja olvasni dr. Szabados Ádám művét. A teológus ugyanis egy olyan kérdéskört célzott meg monográfiájával, amely nem közismert a kereszténység széles tömegei számára. Korunkban a tekintélyek megingása vagy éppen tudatos elvetése, a „hagyomány” kifejezés negatív színben történő feltüntetése az erős trendek közé tartozik. Ráadásul a kötetben nemcsak az újszövetségi iratok (és vonatkozó ószövetségi igeszakaszok) elemzése alapján olvashatunk ér-

velést, hanem apostoli kor utáni ókeresztyén egyház iratai is nagy szerepet kapnak.

A szerző műve elején tisztázza, hogy melyik két kérdés határozza meg kutatásának dinamikáját: lehetséges-e az egyetemes egyház életében normatív hagyományról beszélni, és amennyiben igen, akkor meghatározható-e ez a hagyomány? A mű alapjául szolgáló tudományos kutatásának hipotézise az volt, hogy mindkét kérdésre az *apostoli tekintély* kérdéskörében rejlik a válasz. A kötet az előbbieket szerint tagolódik három fejezetre. Az elsőben Szabados az apostolfogalom eredetét igyekszik tisztázni, és azt feltárni, hogy kik számítottak apostolnak, illetve hogy azok milyen körökben és tekintélyszinteken léteztek az ősegyházban. Ezen vizsgálódásait újszövetségi textusok mélyreható elemzésével és az őcegyházi iratok áttekintésével folytatja. A második fejezet a hagyomány kialakulását kutatja. Fókuszában mindenekelőtt az áll, hogy milyen érvek szólnak a hagyomány pluralitása mellett vagy ellen, és hogy létezhetett-e egy apostoli tekintélyhez kapcsolódó és ezáltal minden más felett álló, normatívvá váló egységes hagyomány. A zárófejezet a tekintély témáját veszi górcső alá. Először „a tekintélyes apostolokkal” foglalko-

zik, ezután pedig az apostoli tekintély magiszteriális (tanítóhivatali) és miniszteriális (szolgái) karakterét járja körül. Mindhárom fejezetre jellemző a történeti és exegetikai meghatározottságú megközelítés. A szerző nagyon korrekten ismerteti a témában publikált racionális beállítottságú, illetve metafizikai magyarázatokat és okokat majdnem mindenáron elkerülni kívánó szerzőket is, és ugyanakkor leszögezi, hogy ő maga nyitott a természetfeletti okok meglátására. Véleménye szerint ez jelenti azt, hogy „az evangélium igaz” (15. old.). A tudományos világban, ahol a mű alapját képező kutatás született, ez nem mindenki számára elfogadható. Ugyanakkor Szabados írásának az a különleges jellegzetessége, hogy érvelése és végkövetkeztetései nem vagy alig függenek ettől az alapbeállítottságtól, és így azoknak elfogadása még szélesebb körben válik lehetségessé.

Szabados Ádám könyve monográfia, így természetes, hogy alapos szakmaiságra törekszik, és az általa választott tudományos kérdéskört minden szempontból kimerítően és egységbe foglalva tárgyalja. Így ezen kötet – jellegéből adódóan – szűk fókusszal tárgyalja a hagyomány és az apostoli tekintély témáját, és nagy alaposággal törekszik arra, hogy a vonatkozó kérdésekben minden jelentős szerző véleményét ismertesse, illetve azokat elemezze. A szűk fókusz miatt azonban az olvasó nem számíthat arra, hogy a hagyománynak és az apostolok szolgálatának ekkleziológiai vonatkozásai-

ról is információt kapjon. Az ógyházban kialakult egyházkormányzási, egyházjogi és egyházpolitikai kapcsolódások nem kerülnek tárgyalásra, így ezeknek területein ne számítsunk a mai korra releváns tanulságok levonására sem. Ez utóbbira azonban a könyv meghatározó témáiban sem lelhetünk. A gyakorlati teológiai szempontokat előnyben részesítő olvasók utalást sem találnak arra nézve, hogy a hagyományok megjelenése, akár a többi fölé kerekedő normatív hagyomány kialakulása vagy az apostolok tekintélye mit jelenthet számunkra a kortárs ekkleziológia vagy ekkleziasztika területén. A szerző nem akar tanácsokat adni, de még elvi alapokat sem ahhoz, hogy miként kezeljük például a tekintély kérdését nemzeti egyházainkban vagy a helyi egyházközösségeinkben. Ezeknek tárgyalása idegen is lenne a monográfiához. Szabados Ádám azt mutatja be számunkra a tőle megszokott alapos, körültekintő, korrekt és analitikus kutatásával, hogy az egyetemes egyház tanítása – és ezen alapuló hite és gyakorlata – Jézus Krisztus által átadott, az apostolok által hirdettet, és az egyházatyák által megőrzött hagyomány.

A tudományos szöveg érthetőségét és élvezetes olvasását a szerző tiszta kommunikációja, szabatos megfogalmazásai és az olvasmányos részek biztosítják. Ez utóbbiak között említjük meg az ellenőrzött hagyomány tárgyalásánál leírt, a Tóra szóbeli hagyományozásáról, a szentírási szakaszok memorizálásáról szóló oldalakat, és a Simon Péter életét részletesen bemu-

tató alfejezeteket. Ugyanakkor ezen olvasmányos részek sem nélkülözik a vonatkozó exegetikai fejtegetéseket, és a témában megjelent, releváns publikációk áttekintését és elemzését. Az egész kötetre az jellemző, hogy szerzője minden tőle telhetőt megtesz az adott kérdésre vonatkozó nemzetközi tudományos tézisek ismertetése érdekében. Ezeket a nem ritkán egymással szembevető állításokat elemzi, majd végül állást foglal, és amikor lehetséges, bátran közli önálló véleményét.

A kötetet áttanulmányozó olvasó teljes körű eligazítást kap az apostolok körének (köreinek) témakörében, a tizenkettő szerepéről, az úgynevezett „tekintélyes oszlopok”, Péter, János és Jakab személyéről, szolgálatuk jelentőségéről, illetve megéri Péter és Pál meghatározó szerepének okait a korai egyházban. Szabados körüljárja annak kérdését, hogy miként alkotott dinamikus egységet a hagyomány felett álló *magiszteriális* és a hagyománynak alárendelt *miniszteriális* apostoli tekintély. Tisztázza az egyház alapjául szolgáló „apostolok és próféták” csoportját alkotó személyek szerepét, és megmutatja, hogy az egyházban miként volt jelen a normatív kinyilatkoztatás és a Lélek hangja. Igazolja, hogy az ősegyházban voltak tekintélyszemélyek, akiknek meghatározó szerepe volt a normatív hagyomány kialakulásában. Az író ezzel összhangban látja azt a paradox következtetést, hogy ugyanakkor nem lehetett éles vonallal behatárolni az apostolok körét. A könyv

egyik erősségének tartjuk annak ismertetését, hogy milyen szerepe volt négy, kiemelt tekintélyű személynek az újszövetségi kánon létrejöttében. Ők a három *oszloppapostol*: Péter, aki az alapkö; János, „a szeretett tanítvány”; Jakab, „az Úr testvére”; és Pál, „a pogányok apostola”. Szabados aprólékosan leírja életüket, szolgálatukat és kihatásukat a hagyomány kialakulására nézve. Ebben a sorban külön is megemlítendő Péter apostol szerepének tisztázása. A protestáns teológusok ennek jóval kisebb jelentőséget szoktak tulajdonítani, mint amivel ebben a kötetben találkozunk.

Az idén megjelent monográfia kiadója a Károli Gáspár Református Egyetem és az L’Harmattan Kiadó. A kötet gondosan szerkesztett munka, stílusa kitűnő, és azt érezteti, hogy szerzője gyakorlott író, és hogy igen sokat olvas is. A betűk aprók, viszont a karakterek élesek a kitűnő minőségű nyomtatásnak köszönhetően, így a huzamosabb olvasás esetén sem fárasztják el a szemet. Szövege majdnem azonos a szerző által 2019-ben, a Károli Gáspár Református Egyetemen megvédett disszertációjával, amelyhez képest csupán szövegjavítás és forráskiégésítés történt (ld. 7. old.). A puha fedeles kötet 337 oldal a közel 20 oldalnyi igen jelentős irodalomjegyzékkel, amely a tekintélyes mennyiségű, 1351 lábjegyzet forrását mutatja meg az olvasó számára. Az idézett és hivatkozott művek nagy része magyar és angol nyelvű, de szép számmal találunk német nyelvű forrásmegjelölést is.

Meglátásunk szerint a mű leginkább a teológiai előképzettséggel rendelkezők számára ajánlható, hiszen egy tudományos doktori disszertáció minimalisan átdolgozott szövegét olvashatjuk abban. A szerző ugyanakkor azoknak is ajánlja művét a személyes honlapján közölt szűkszavú ismertetésében, akik „[...] nem járatosak a teológiában vagy az Újszövetség-tudományban, de érdeklődnek a kereszténység kezdetei iránt [...]”. (Szabados Ádám: Miért érdemes elolvasni Az apostolok hagyománya c. könyvet? In: *Divinity. Szabados Ádám teológiáról, spiritualitásról, kultúráról*. <https://divinity.szabadosadam.hu/?p=23702>). Fontos tudatosítanunk, hogy az ilyen olvasók számára komoly koncentrációt igénylő tevékenység lesz e mű feldolgozása a tudományos jelleg, a bőséges lábjegyzet és hivatkozás, illetve a nagy mennyiségű héber és görög igeszakasz idézése miatt. Utóbbiaknál a legtöbb esetben nem közli azoknak magyar fordítását, és ez további utánajárást tesz szükségessé. Ugyanakkor, ha valakinek nincs jártassága a teológiában, és erre a munka olvasásra vállalkozik, úgy fogja találni, hogy Szabados Ádám könyve sok felismerésben és megértésben gazdagító mű.

A művet missziológusként is lebilincselőnek tartjuk, és hasznosnak az egyház küldetés-betöltésének elősegítésében. Az apostoli hagyomány, és maga az apostoli tekintély kialakulása és annak gyakorlása meghatározta a ke-

resztyén egyház tanításának, napi életgyakorlatának kiformalódását és megszilárdulását, de misszióját is.

A kötet hiánypótló a maga területén. Erősen javasolt minden, magyar nyelven olvasó teológus, lelkész, és a Szentírással igényesen foglalkozó hívő ember számára: egyben történő elolvasásra éppúgy, mint arra, hogy kéznél legyen, ha a keresztyén hit mai formájának kialakulása, a hagyomány, az apostolok vagy az ősegyházi dinamikák, illetve az apostoli atyák témakörében szükséges kutatni. Szükséges és fontos olvasmány mindenki számára, aki meg kívánja érteni, hogy Jézus Krisztus cselekedeteiből és tanításai-ból miként lett egységes keresztyén egyházi tanítás, és hogy milyen szerepe volt ebben az apostoloknak, illetve hogy miként vélekedtek erről az apostoli atyák.

A könyv ugyan – mint kifejtettük – nem tartalmaz kortárs ekkleziológiai kérdéseinkre választ adó utalásokat, hiszen érdeklődési körében az újszövetséges témák állnak, mégis azáltal, hogy tisztázza számunkra a kezünkben levő Szentírás üzenetének, a Krisztustól eredő és az apostolok tekintélye által kialakuló normatív hagyomány mibenlétét, tárgyát, és hitelesítési folyamatát, szilárdabbá teszi hitünket, és megalapozottabban indulhatunk neki a jelenkor aktuális gyakorlati teológiai kérdéseinek tisztázásához és küldetésünk betöltéséhez.

Steiner József